

Biografia

Llegiu alguna biografia de Rodoreda (n'hi ha prou amb el pròleg de l'edició de Bromera) i comenteu els aspectes més significatius que poden haver marcat la seua obra.

L'obra

L'obra important cal situar-la en el context literari europeu de la postguerra. Rodoreda viu en un ambient no espanyol ni català i coneix les avantguardes narratives del moment de primera mà. Els corrents del moment:

- existencialisme
- novel·la psicològica
- behaviorisme (conductisme)

Quins autors llegí i per tant influïren en l'escriptora catalana?

Classificació de les obres per etapes

A Etapa d'aprenentatge

L'única novel·la que Rodoreda acceptà de tota l'obra escrita abans de la guerra fou *Aloma*, que molts anys després rescriuria.

Aloma va guanyar el premi Crexells l'any 37. En aquesta novel·la trobem ja algunes de les característiques de tota l'obra posterior: poèticitat i simbolisme. És una novel·la amb moltes referències biogràfiques. El tema que tracta també és molt representatiu de la seua obra: les relacions amoroses en forma de triangle.

- Llegiu i comenteu l'argument de la pàgina 23 del pròleg de Bromera. Amb quina frase comença la novel·la? Quina relació amb la vida de l'autora hi veieu?

B Les obres de maduresa

L'exili va frenar dràsticament la producció narrativa de Rodoreda i en general dels escriptors catalans. No publicà cap llibre fins al 1958, el recull de contes *Vint-i-dos contes* que havia guanyat l'any anterior el premi Víctor Català. En aquests relats assaja diferents tècniques i estils. Combina narradors tradicionals, narradors omniscients, narradors objectius (behaviorisme), diàleg amb un interlocutor mut...

ACTIVITATS

Els temes són els típics. Cerqueu-los en la pàg. 25 del pròleg de Bromera.

Llegiu i comenteu la tècnica i el tema del conte *Tarda al cinema* que M. Rodoreda considerarà una temptativa en la recerca de l'etil que li havia de servir per escriure *La plaça del Diamant*.

TARDA AL CINEMA

Diumenge, 2 de Juny.- Aquesta tarda amb en Ramon hem anat al Rialto. Quan hem entrat ja estàvem desavinguts i mentre ell comprava les entrades jo tenia ganes de plorar. I tot ha vingut per una ruqueria, ja ho sé. Ha començat així. Ahir em vaig ficar al llit a la una. Havia vetllat fins a les dotze per culpa del fil blau elèctric que havia perdut i sense fil no podia acabar l'smok. I la mare anava rondinant: "No saps mai què et fas de les coses, com el teu pare" per acabar-me de posar més nerviosa. El pare li va donar una mala mirada i s'anava traient els barbs del nas assegut davant de la taula amb el mirall de mà arrepenjat a l'ampolla del vi. A l'últim vaig trobar el fil i vaig poder acabar l'smok. Però encara havia de planxar la brusa i la faldilla. Em vaig ficar al llit baldada i vaig pensar una mica en en Ramon fins que em va venir la son. Avui, havent dinat, quan ha trucat jo ja estava vestida, amb tres roses al cap i tot. Ha entrat com un boig i sense ni mirar-se la brusa i la faldilla, tanta feina que havia tingut a planxar-les, se n'ha anat de dret cap al pare, que seia en el balancí mig endormiscat, i li ha dit: "En Figueres diu que més val que no omplim cap fitxa: ja m'ho pensava jo que l'havien ensarronat". El pare ha obert un ull, l'ha tornat a tancar de seguida i s'ha posat a gronxar-se. Però ell ha anat enraonant com si no veiés que el feia empipar i vinga dir que els refugiats havien de fer això i allò i en tota l'estona ni m'ha mirat. A l'últim m'ha dit: "Anem Caterina." I m'ha agafat pel braç i hem sortit al carrer. Jo li he dit: "Sempre dius coses per molestar-lo, també. Ets molt pesat." Però això no és res. A mig camí anàvem sense enraonar i tot d'una em deixa anar el braç. Oh, de seguida m'he adonat del que passava: per l'altra vorera, en sentit contrari, venia la Roser. Ell sempre em diu que amb la Roser només havien fet broma. Sí, sí, broma, però m'ha deixat anar. Ella ha passat tibada, sense mirar-nos. Jo li he dit: "En lloc de ser jo sembla que sigui ella la teva promesa." (Ara m'adono que he escrit tot aquest tros seguit, i la mestressa sempre em deia que de tant en tant fes punt i a part. Però com que això només ho escric per a mi m'és igual.)

Jo doncs tenia ganes de plorar mentre ell comprava les entrades, i el timbre del cinema encara em feia estar més trista. Jo tenia ganes de plorar perquè, en Ramon, me l'estimo i m'agrada quan fa aquella olor de quina el dia que va a casa del barber a fer-se tallar els cabells, encara que m'agrada més quan els porta una mica llargs i sembla Tarzan, de perfil. Jo ja sé que em casaré, perquè sóc maca, però vull casar-me amb ell. La mare sempre ho diu que acabarà a la Guaiana amb tant mercat negre. Però no en deurà fer tota la vida i ell diu que així ens podem casar més de pressa. I potser té raó.

Ens hem assegut sense dir-nos res i la sala feia olor de zotal. Primer han fet les actualitats: ha sortit una noia que patinava i després tot de bicicletes i després tres o quatre senyors asseguts al voltant d'una taula i aleshores ell s'ha posat a xiular i a picar de peus com si fos boig. El senyor que teníem davant s'ha girat i han anat discutint fins a l'acabament. Després han fet una pel·lícula de ninots que no m'ha agradat gens: hi sortien tot de vaques que enraonaven. A mitja part hem anat al bar a beure un Pampre d'Or i hi ha trobat un amic que li ha preguntat si tenia paquets de Camel i mitges de Nylon i ell ha contestat que la setmana que ve en tindrà perquè anirà a l'Havre. Jo pateixo quan és fora perquè encara que no ho digui sempre penso que l'agafaran i que li posaran les manilles.

Per culpa del mercat negre no hem vist el començament i quan anàvem a seure tothom rondinava perquè amb les soles de fusta faig molta fressa encara que camini a poc a poc. Els de la pel·lícula sí que s'estimàvem. Jo ho veig que nosaltres no ens estimem així. Hi havia una espia i un soldat i en acabar els afussellaven a tots dos. A les pel·lícules sempre és molt bonic perquè si els que s'estimen són desgraciats, pateixes una mica perquè penses que tot anirà bé; però quan jo ho sóc no ho sé mai si tot anirà bé. I si alguna vegada acaba malament, com avui, tota la gent està trista i tothom pensa: quina pena! Els dies que jo estic molt desesperada, com que ningú no ho sap, és pitjor. I si ho sabessin, tothom riuria. Quan ha vingut el tros més trist ell m'ha posat el braç sota l'espatlla i ja no hem estat tan enrabiats. Jo li he dit: "No vagis a l'Havre aquesta setmana." I una senyora de darrera ha fet: "Pst."

Ara he llegit tot això que acabo d'escriure i veig que no és ben bé el que volia dir. Sempre em passa igual: explico coses que de moment em sembla que tenen importància i després m'adono que no en tenen gens. Per exemple, tot allò del fil blau que ahir a la nit no podia trobar. Després, qualsevol que llegís aquest diari diria que penso que en Ramon no m'estima i jo crec que sí que m'estima encara que sembli que només pensa en comprar i vendre porqueries. El que voldria saber explicar és que, encara que gairebé sempre estigui trista, en el fons estic contenta. Si algú llegís això es faria un tip de riure. Jo ja ho sé que sóc una tanoca, i el pare sempre diu que ell és un beneit, i això al capdavant és el que em fa estar més trista perquè penso que serem un parell de desgraciats. Però, mira...

.....

El carrer de les Camèlies

Continua amb la marginació de les heroïnes fins al punt que la protagonista, Cecília Ce es converteix en una prostituta. El tema de la novel·la són les relacions amoroses, la submissió i dependència del mascle. Un altre aspecte típic de la narrativa rodorediana és l'orfanat de les protagonistes: Cecília Ce fou abandonada de petita a la porta d'un jardí. El temps històric i l'espai és imprecís, no com a *La plaça...* Algun crític ja assenyalat que amb aquesta novel·la es tanca un període de novel·la realista i es passa a un altre més fantàstic, oníric.

Jardí vora el mar

La forma d'escriure s'objectivitza. El narrador és un personatge secundari: el jardiner d'una casa que contempla les vides d'uns personatges durant sis estius. Hi trobem la relació amorosa entre Eugeni i Rosamaria: és un amor impossible per la traïció de la xica, que fuig amb un altre pretendent amb millor situació econòmica. Eugeni es casa amb una xica benestant, però no oblida Rosamaria i la cerca. Acaba suïcidant-se.

És important assenyalat la simbologia del jardí, que representa una infantesa idealitzada, la felicitat perduda que cerca l'adult Eugeni.

La plaça del Diamant

C El mite de la infantesa

En les narracions d'aquest grup les protagonistes arriben a la vellesa i moren, a diferència per exemple de les protagonistes de *La plaça* i *El carrer*, on el final presenta unes dones que han aconseguit la felicitat o almenys que hi poden aspirar.

La meva Cristina i altres contes

La inadaptació social és un dels trets característic de la majoria dels personatges. Hi ha la tendència a crear un món mític. La majoria de les narracions empen la tècnica del monòleg interior o escriptura parlada (sembla que es dirigeix a algú, no és una reflexió personal, una exteriorització del pensament). Els personatges viuen al marge de l'ortodòxia de la vida, però acaben estavellant-se contra la realitat. Trobem el tema de la transformació. Els personatges es transformen per fugir d'una realitat que no els agrada i per cercar la felicitat que no han trobat encara.

□ ACTIVITAT

Vegeu "El riu i la barca" (o "La salamandra"). Quin és el tema del conte?

Mirall trencat

Escrit durant els darrers anys i publicada el 1974, per a molts és la millor obra de Rodoreda per la seua riquesa i complexitat.

L'argument gira al voltant de les vides d'una família, els Valldaura. En aquest sentit està relacionada amb altres novel·les de l'època (*Cien años de soledad*) que recreen sagues familiars.

Traca el mite de la infància en una novel·la amb una estructura tancada: naixement, creixement, ensulsiada i destrucció d'un món. És una novel·la del mite i també de la mort.

El jardí és també present, ocupa un paper central en al vida dels personatges. És el refugi i lloc d'actuació dels infants.

Amb aquesta novel·la Rodoreda recupera el passat a través del símbol del mirall. Després escriurà temes diferents.

D Els darrers anys

Viatges i flors

Quanta, quanta guerra

E Obra pòstuma

El teatre

3 La plaça del Diamant

A Recepció i valoració de la novel·la

Es va presentar al Premi Sant Jordi el 1960 amb el nom de *Colometa* i no va guanyar. No s'ajustava als paràmetres de la novel·la de l'època a Catalunya. Però part del jurat, Joan Fuster, va recomanar-ne la publicació. A partir d'ací tot foren elogis per part de la crítica i dels lectors, nacionals i internacionals. Vegeu el pròleg de Bromera, pàg. 36 a 39.

B Història i estructura. El temps històric

La novel·la desenvolupa paral·lelament la vida individual dels protagonistes i la col·lectiva de la societat.

❑ ACTIVITAT: Redacteu un resum de l'argument.

El temps històric

La novel·la explica el període de temps històric que transcorre des de la proclamació de la segona república fins a la postguerra. El centre argumental de la novel·la és la vida de Natàlia, una història d'opressió i alliberament que confronta els lectors amb qüestions com la mort, l'amor, l'existència. Hi ha un paral·lelisme entre l'evolució personal de la protagonista i la història col·lectiva d'una societat en transformació. En aquest sentit, na Natàlia no és una simple protagonista ingènua, sinó que reflecteix les angoixes existencials pròpies de la societat europea del segle XX.

Carme Arnau veu tres parts en la novel·la.

1a (capítols 1-17): canvi de nom i pèrdua progressiva d'identitat. Natàlia → Colometa. Es sotmet a la voluntat del marit i porta una vida de "maldecaps petits" d'una mestressa de casa.

2a (cap.18-32): ara els maldecaps són grans. La protagonista desperta la seua consciència personal al compàs d'uns esdeveniments històrics i socials que la influeixen, mor un món que ja no tornarà a existir.

3a (cap.33-49): l'heroïna tracta de recuperar la seua identitat, torna a dir-se Natàlia, i procura acceptar la vida present amb l'ajuda del somni i el record.

Isidor Cònsul divideix tres etapes de la novel·la pels referents històrics:

1a: abans de la República → ingenuïtat del personatge.

2a: República i guerra → revolta interior o despertar de la consciència.

3a: Postguerra → llarga convalescència d'un país i d'un personatge malalt.

C Els personatges

Un altre punt destacable de la novel·la és la força i la vitalitat psicològica dels personatges.

Natàlia

Natàlia és el personatge més ben caracteritzat, però a penes en tenim descripcions. Les úniques són quan la pròpia veu del personatge-narradora descriu el seu caràcter, no n'hi ha del físic. Diu per exemple "Perquè jo era així, que patia si algú em demanava alguna cosa i havia de dir que no". En un altre moment es descriu com una noia amb els costums de la classe menestral de la Barcelona de l'època.

Neus Carbonell no veu en l'actitud de na Natàlia passivitat o abúlia, sinó un acte de rebel·lió: el seu desinterès es deu a la inviabilitat de participar en un món que li nega la possibilitat de participar com a ésser femení.

Carme Arnau ha escrit que La plaça és una novel·la d'un sol personatge, o dos tan íntimament lligats que l'un és impensable sense l'altre. Per açò la resta dels personatges tenen molta menys força, són retratats ràpidament i de vegades de forma caricaturesca.

Quimet

Aquest personatge és introduït amb una descripció llarga de caràcter realista i sensual. Aquesta descripció marca la importància que tindrà el personatge en l'obra, ja que marcarà el contrapunt de la protagonista i provoca un dels conflictes clau de la novel·la: la problemàtica relació home-dona en el marc del matrimoni. El tema del masclisme.

Quimet serà el primer marit de Natàlia i tindran dos fills. És molt gelós i molt masclista, però tot això no serà impediment perquè Natàlia continuï enamorada d'ell fins que li comuniquen que ha mort a la Guerra.

Antoni

El segon marit és l'Antoni, s'hi casa després de morir Quimet a la Guerra, serà un home molt més comprensiu i bo amb ella. És un invàlid de la guerra que no pot tenir relacions sexuals.

(Li diu que es casí amb ell per tenir companyia a la casa, però es pot discutir si de veritat li agrada com a persona Natàlia i que açò de la companyia és sols una excusa perquè es quedi a viure amb ell). Representa doncs l'amor pur, sense sexe, on el respecte és la base de la relació. Estima sense imposar res i açò facilita una relació més igualitària.

La senyora Enriqueta

Representa el paper maternal. La protagonista és orfena de mare i el pare té un comportament passiu. Aquesta actitud de la senyora Enriqueta adoptant el paper de mare pot representar la relació no necessàriament biològica en l'amor entre pares i fills. Recordem que la maternitat imposada no és ben vista per Natàlia: els dos fills són considerats una càrrega i representen l'angoixa maternal.

Els fills

Antoni es pareix molt al seu padastre, obedient i tímid. Per això la coincidència amb el nom del segon marit.

La Rita es molt més pareguda al seu pare biològic. Tracta al seu promès –Vicenç– com el Quimet tractava Natàlia.

Mateu i Griselda

En la relació home-dona no és sempre el primer qui tracta de sotmetre la parella. També entre aquests personatges la dominant és ella, per açò Natàlia es fa amiga de Mateu, s'hi sent més identificada

Altres secundaris

El promès de Rita, Vicenç, amb el que acaba contraient matrimoni.

Cintet, un amic de Quimet.

La Julieta, la qual convenç Natàlia per anar al ball on coneix Quimet.

Pere, el promès de Natàlia abans de que conegués Quimet.

D El temps i l'espai

Els referents temporals i espacials són mínims al llarg de la novel·la. No es tracta d'un novel·la històrica. Per açò a poc a poc es van perdent els referents historicosocials a mesura que s'avança en la narració. També es donen poques dades sobre el pas del temps. Com més ens acostem al final més de pressa sembla que passen els anys. Segons Carme Arnau la causa d'aquesta mancança de referents es deu a la identificació del temps a la vida del personatge, per això acaben fonent-se.

Quant a l'espai, l'acció es situa a Barcelona, a la plaça del Diamant del barri de Gràcia. Però tampoc es donen gaires dades que permetin la localització dels espais. Aquesta voluntat de l'escriptora de no especificar en l'espai i el temps més del compte ofereixen a l'obra una significació més universal.

E Els símbols

Llegiu les pàgines 47 a 50 del pròleg de l'edició de Bromera i enumereu i expliqueu els símbols que apareixen a la novel·la i li donen riquesa i complicació a la novel·la.

El símbol més important de la novel·la i el més significatiu són els **coloms**. En la primera part simbolitzen la vida angoixant i frustrant amb el seu marit. Significativament li canviarà el seu nom per el de Colometa = petit colom. La importància del nom cal veure-la també en el fet que Colometa era el títol amb què Rodoreda havia presentat la novel·la al premi Sant Jordi.

Els coloms van envaint a poc a poc l'espai de Natàlia. Arriben al terrat i comencen a envair altres estances. Però al final, amb l'acte d'acabar amb els coloms, la protagonista s'alliberarà d'aquesta vida frustrant. En l'última part del llibre els coloms seran un element del record de la protagonista, quan Natàlia recupera el seu nom, els idealitza. De fet ella és vista al parc com la senyora dels coloms. Altres personatges guarden també alguna relació amb els coloms. El segon marit era qui els venia les veges per alimentar els coloms. Després alimentarà la família completa.

Un altre símbol important és l'**embut** que representa la imatge d'una vida plena de dificultats cada vegada més intenses i abundants, les estretors de l'existència, del dia a dia de la protagonista. Aquesta angoixa es veu també en altres imatges paral·leles a l'embut, com ara els carrers que li semblen més

estrets que mai. La tragèdia d'aquest símbol arriba quan s'ha de convertir en l'eina per donar el sulfumant als fills mentre dormen.

Coloms i embut són símbols opressius que no desapareixen fins que Natàlia fa aquell crit alliberador amb el ganivet de cuina a la mà.

Altres símbols són:

Les **balances** que hi ha gravades al replà de l'escala del c. De Montseny representen l'equilibri que la protagonista busca durant tota la seua vida. Aquestes balances, que li agrada tocar quan torna cansada cap a casa, li donen seguretat.

El **ganivet** està relacionat amb les balances, representen l'espasa amb què mata el passat i s'allibera. El quadre de llagostes representa el domini de l'home sobre la dona. Tenen una connotació sexual

Les **flors** i les **nines** que simbolitzen la infantesa i la joventut, èpoques de felicitat. La novel·la comença amb unes flors de paper decoratives el dia de festa, en l'escenari dels músics. Al llarg de la novel·la apareixen més referències al món vegetal (arbres, parcs, jardins). Simbolitzen equilibri, pau, harmonia. Es nines que ocupen l'aparador de la botiga atrauen l'atenció de Natàlia. Remeten a un món d'il·lusions i felicitat ja passada. Però sobretot a partir de la mort de Quimet l'aparador es converteix en ombrívol.

El **caragol de mar** representa un canvi important en la vida de la protagonista, simbolitza l'harmonia i l'estabilitat. Les **cintes** simbolitzen el caràcter decoratiu de les dones. La **fusta** té referents bíblics (Quimet és fuster, com Sant Josep i Natàlia és comparada amb la Mare de Déu pel seu marit).

La riquesa simbòlica permet fer de la novel·la una lectura paral·lela a la realista. Per una banda hi ha una història de ficció amb connotacions realistes, i per una altra una lectura més poètica que parteix dels elements simbòlics.

F El tema

□ ACTIVITAT:

Després de tota l'anàlisi que hem fet de l'obra, quin o quins trobes que són els temes de la novel·la?

G L'estil

La novel·la es caracteritza per un estil que la converteix en única i excepcional.

Narrador

El narrador, o més ben dit narradora, és interna protagonista. Tot ho coneixem a través del filtre de la protagonista, i aquesta característica condiona la percepció de la realitat per part del lector, la limita. Aquest tret permet també aplicar la tècnica del behaviorisme o conductivisme: percebem la conducta dels personatges i després arribem a unes conclusions o interpretacions de com són i per què actuen així.

(Per exemple a l'hora de presentar el personatge principal).

Tècnica de l'escriptura parlada

La diferència amb el monòleg interior és que la narrador sembla que es dirigeix a una segona persona.

Aquesta tècnica pressuposa un destinatari encara que siga mut com en aquest cas. Natàlia conta la seua vida a algú encara que no sabem a qui; el lector hi nota la seua presència. En l'última part de la novel·la predomina el monòleg interior.

El lèxic

En el lèxic l'escriptora utilitza sempre les paraules més conegudes i populars. També usa frases i expressions fetes amb les quals aconsegueix un llenguatge fresc i viu.

La llengua utilitzada és senzilla i popular sense perdre la poèticitat. L'autora no reproduïx una parla concreta sinó que crea una llengua coherent amb la personalitat i amb la psicologia del personatge principal utilitzant recursos estilístics que imiten la llengua popular sense caure mai en la necessitat d'usar vulgarismes.

Aquest to col·loquial s'aconsegueix per l'ús de les frases curtes, el predomini de les juxtaposicions, de les frases coordinades i de la repetició de la conjunció copulativa **i** (polisíndeton). També repeteix molt el pronom relatiu **que**. Un altre recurs és l'aparició de determinades paraules amb molta freqüència.

Finalment, les citacions en estil directe i en estil indirecte tenen el mateix objectiu: buscar un llenguatge àgil i semblant al que s'usa oralment. Però Mercè Rodoreda no renuncia tampoc a la poesia i per això apareixen metàfores i el recurs a l'al·lusió o a la elisió.

Humorisme

Un altre aspecte bàsic de la novel·la a banda del seu estil és el contrast que provoca l'ús de l'estil de la comèdia en una història que podem anomenar tràgica, però que deixa oberta la possibilitat de felicitat i d'esperança. Una felicitat que Mercè Rodoreda buscà sempre en la seua vida i que probablement només va aconseguir en la seua literatura.